

A IX. kerületi Gát utca örökségvédelmi vizsgálata Esettanulmány

készítette: Hurták Gabriella
BME Építőművészeti Doktori Iskola
témavezető: Vasáros Zsolt
konzulens: Kerékgyártó Béla
2015 június

A IX. kerületi Gát utca örökségvédelmi vizsgálata Esettanulmány

Bevezetés

A szellemi és kulturális örökség, a múltban mélyen gyökerező identitás alapja. Az identitás magában hordozza az élet különböző szakaszainak következményeit (családi, kulturális, szakmai, személyes aspektusokat), egy „folyamatosan fejlődő mag”, ahol tapasztalataink, döntéseink, viszonyrendszereink együttesen eredményezik, kik is vagyunk jelen pillanatban. Ennek az örökségi rétegnek léte-, vagy nem léte, gazdagsága, egyedisége, komplexitása mind-mind befolyásolja az egyes ember mindennapjainak harmonikus megélését. Az elsődleges, legfontosabb terület (ahol az örökség, az örökségvédelem kifejti hatását, tehát jelen van) így maga az ember. Emiatt ebben az esettanulmányban fontos szerepet kap, „fókuszba kerül” az egyén, az egyének csoportja, az „EMBER”.

A kiválasztott modellértékű terület a Budapest IX. kerületi Gát utca. Feltételezésem szerint **Budapest tekintetében, és általánosan a hazai örökségvédelem területére vetítve is kimondható, hogy sokhelyütt a vizsgált modellterülethez hasonló jelenségeket tapasztalhatunk.**

A Gát utca meglehetősen komplex rétegei (lásd „Metszetek” 2. sz melléklet) jól reprezentálják a társadalom viszonylag szélesebb rétegeit, és a velük kapcsolatban álló épített örökségi értékeket. Az utca metszeteinek komplexitásával összhangban, az utca lakossága is meglehetősen összetett. A társadalmilag hátrányosabb helyzetű lakóktól kezdve a tudatos és művelt polgárokig, gyakorlatilag eléggé széles skálán mozog az utca szociális összetétele. Emiatt a terület különösen alkalmas vizsgálatokra és következtetésekre, mint modell.

A fentiek alapján feltételezem, hogy a Gát utcában tapasztalható jelenségek értelmezhetően modellezik a magyarországi örökségvédelem helyzetét, és a témám (fenntartható(bb) örökségvédelem Magyarországon) tekintetében releváns információk nyerhetők az utca vizsgálata, elemzése által.

A modell leírása

A Gát utca a IX. kerületben, Középső-Ferencváros területén helyezkedik el. Középső-Ferencváros közel 80 hektáros, 44 tömbnyi városrésze az 1990-es évek elején a főváros legrosszabb fizikai állapotú területei közé tartozott, többek között ennek következtében indult meg egy folyamat, ahol veszélyes társadalmi viszonyok alakultak ki és rétegződtek egymásra. A fizikai és társadalmi lepusztulás megállítása és a városrész felemelkedése érdekében, 1992-ben kezdődött egy átfogó városmegújítási akció, a közterületek és az épületállomány felújításával. A felújítások 2013. januárban érték el a Gát utcát, a József Attila terv elnevezésű, (EU által támogatott) szociális városrehabilitációs program keretében.

A projekt még nem fejeződött be, így különleges lehetőség megfigyelni az átalakulás folyamatát. A Gát utcában megvalósított József Attila terv (JAT) fontos eleme - a társadalmi problémák direkt kezelésén túl - a történelmi városrészek újjáélesztése. A fenti (örökségvédelem szempontjából mindenképp érdekes) rehabilitációs programon kívül, természetesen már korábban is történtek beavatkozások, épültek „új” épületek az utcában, nagyrészt a 90-es években. Természetesen továbbra is megtalálhatók egyértelműen bontandónak mondható kevésbé értékes, valamint felújításra váró (vagy bontással „veszélyeztetett”) sok szempontból értékes régebbi épületek.

Az utca tehát ilyen formában, sok szempontból jellemző képet ad Budapest örökségvédelemmel érintett épületállományának, így a kulturális örökség egyik jellegzetes fizikai megnyilvánulásának helyzetéről.

Gát utca jelenlegi állapot (<https://www.google.com/maps>)

Gát utca jelenlegi szabályozási terve (<http://www.ferencvaros.hu/index2.php?name=orhat>)

Az örökségvédelem szempontjából fontos minőségek megragadása érdekében, ezt a fizikai megnyilvánulást mindenképp érdemes kibővíteni további rétegekkel. „A városkép, a városforma mögött bonyolult, sokrétű tartalom van jelen, mégpedig a helyi közösség múltja, társadalmi, gazdasági viszonyai, törekvései formájában. A városképben az ember is benne van, mivel fontos az azonosulása szempontjából, s a városkép alakítja a közösségi tudatot. A városkép befogadása függ az egyén átélési képességétől, érzékelésétől, ismereteitől.”¹. Jelen tanulmányban vizsgált Gát utca pedig ilyen rétegekben különösen gazdag. (lásd. „Metszetek” 2. sz melléklet)

¹ Jankó Ferenc: A hely szelleme, a településimage és településmarketing. Tér és Társadalom 16. évf. 2002/4. 39-62.

Először is, kicsit részletesebben megvizsgálva az utca történeti rétegeit:

1854, a Gát utca még szántó

1882, a Gát utca elkezd beépülni²

Az utcában a nagyjából hasonló korú eklektikus épületek dominálnak. Ferencvárosban a Thaly Kálmán utca (Gát utca ebből az utcából indul) utáni területek beépítése 1850-es évek után kezdődött el. Ekkor Pest-Buda ipari, kereskedelmi és ezzel összefüggésben népességi növekedése is felgyorsult. Malmok, gyárak hosszú sora húzódott végig a délpesti Dunaparton, munkások ezrei találtak munkát az egyre növekedő vas- és gépipari, vegyipari üzemekben. Akkoriban, ennek az óriási tömegnek az igényei miatt indult el – Budapesten, a Ferencvárosban először - a munkáslakás-építkezés.

A Gát utca nagy része így viszonylag egységesen, nagyjából egy időben épült be az 1880-as években.³ A bérlakások zárt sorú városi beépítést követve, jellemzően FSZT+1+2+3 emeletes kialakítással, egységesen historizáló stílusban készültek. A részletek tekintetében magukon hordozzák a XIX. sz. eklektikus épületeinek jellemzőit. Ezekre a bérlakásokra jellemző volt a komfort nélküli, szobakonyhás kialakítás (amit jóval később átalakítottak, kisebb mértékben modernizáltak). Ennek az épületállománynak a jellemzői megegyeznek a kor, hasonló funkciójú Budapesti (pl. VIII. kerületi) bérlakásaival.⁴ A lakások sokszor sötétek, kicsik, a házak homlokzatai kiegyensúlyozottak, egyszerű díszítettségükkel alapvetően harmonikus egységet képeznek.

Az egységes, az 1800-as évek végéről származó beépítések között található egy-két 1900-as évek elejéről származó speciálisabb épület is. Ilyen például az utca végén az 1932-ből származó (külsőre jellegtelennek tűnő, földszintes) üzemi épület, a vele nagyjából szemben álló 1904-es óriási bérház, ami homlokzatán viseli a szecesszió különleges lenyomatát, és az utca legelején, a szintén 1904-ből való templom épülete. (És természetesen található néhány jóval későbbi, jellemzően az 1990-es évekből származó ház is.)

Ebben az épülethalmazban, Alois Riegl rendszerezése⁵ segítségével jól megfogható, mi is az a kulturális örökségi érték, aminek a megóvásáról szól a dolgozat. (1. sz. melléklet). A Gát utca épületeit végignézve látszik, hogy gyakorlatilag mindegyik kategória fellelhető. Találhatunk jellemző példát a szándékolt és akaratlan „műemléki értékeket”, valamint megvizsgálhatjuk az épületeket művészeti, történeti és régiségértéke szerint is.

² Térképek: http://mapire.eu/hu/map/HU_BFL_XV_16_e_251_104/?zoom=17&lat=47.47774&lon=19.07775

³ Kulturális Örökségvédelmi Hivatal Pesti műemléki topográfiai adatbázis adatai alapján

⁴ Körner Zsuzsa: Városias Beépítési Formák Bérház és Lakástípusok, 2010. TERC, 131-138.

⁵ Alois Riegl: A modern műemlékkultusz lényege és kialakulása

Elgondolkodtató Rieglnek az a meglátása, hogy míg a 19. század a történelmi értékre volt a leginkább fogékony, a 20. század folyamán ez egyre inkább kezd eltolódni a régiségérték irányába. Ez a fajta - Riegl szerint „küzdelmes folyamaton” keresztül végbemenő - elmozdulás pedig alapvetően az individuum önállósodásának része.⁶ Talán - részben - éppen ennek a fajta változásnak a következménye, amit válságjelenségekként érzékelünk.

Riegl megállapítása (az individuum önállósodásának folyamatáról) a 20. századra vonatkozott, mégis jól írja le a „posztmodern” problémákkal terhelt⁷ jelenkori (örökségvédelem szempontjából) „küzdelmes” folyamatokat is. A jelenkorra jellemző tehát, hogy az átlagember számára hozzáférhető információ által a szubjektív - „érezkelt” - világ robbanásszerűen kitágul, magával hoz egy „minden dolog megítélését” érintő relativizmust, egy feloldódott-fluid, stabil viszonyítási pontok nélküli heterotróp belső struktúrát.

Részben ez – az emberek belső világában ható - „posztmodern” struktúra, részben pedig az egyre általánosabb - sok esetben egyfajta gyökértelenséggel járó - városi életforma határozza meg a védendő örökség sorsát. Ugyanez elmondható a vizsgált területről, a Gát utcáról is.

Néhány - örökségvédelmet érintő - probléma konkrétabban

A problémakör bemutatása, a vizsgálat során készített „Metszetek” alapján (2. sz. melléklet) történik, a legmarkánsabb, általános és meghatározó válságjelenség tükrében. Egy ilyen általános válságjelenség például, hogy az utcában az értékesnek mondható házak, homlokzatok rohamosan pusztulnak.

Sok esetben úgy látszik, hogy a tulajdonos számára az épített örökség védelme más feladatok mögé sorolódik, így nem marad rá pénz, energia. A nagyobb léptékű beruházói szándékok - pusztán pénzügyi megfontolások alapján - sokszor figyelmen kívül hagyják a védendő örökség szempontjait. A tulajdonos pedig az ilyen kérdésekben (ha nem is mindig, de) sokszor a pénzügyi szempontokat helyezi előtérbe. Így előfordult már az utcához kapcsolódó tömbökben is, hogy védett homlokzatú házakról a védelmet levették, hogy „fejleszhető”, eladható területet nyerjenek. Az ilyen esetekben az a fő probléma, hogy ilyen mértékben szembe kerül a védendő örökség szempontja a pénzügyi szempontokkal. Nyitottabb hozzáállással, hosszabb távú koncepcionális gondolkodás mellett (pl. a környezetgazdaságtan szempontrendszer szerint is mérlegelve) a kérdés nem lenne ennyire kiélezett. Az épített örökség erőforrás sem csak „probléma”, továbbá megfelelő gazdasági módszerekkel ez még ki is mutatható.

Más jellegű kérdéskör, hogy a régi házak az utcában úgy tűnnek, mintha nem lenne gazdájuk. Az őket „használó” emberek, nem érzik sajátjuknak, és értékeikkel sem igazán tudnak mit kezdeni. Nem érzékelik (sok esetben), nem becsülik, nem vigyáznak rá. A területet érintő szociológiai felmérés szerint a lakók túlnyomó része kényszerből költözött ebbe az utcába

⁶ Alois Riegl: A modern műemlékkultusz lényege és kialakulása, 17.

⁷ György Péter, Az utópia ígéretéről a heterotrópia bizonytalanságáig. Tér és Hely- az esztétikai tapasztalat lehetőségei a globalizáció korában

(azzal együtt, hogy vannak, akik nem így kerültek oda, és vannak, akik nagyon szeretik is ezt a helyet). Részben ezzel összefüggésben, annyira a többség nem is szereti igazán ezt a környéket. (Vagyis a most folyó felújítások után már lehet, hogy ezt múlt időbe tehetjük). Ha tehetnék, elköltöznének máshova, ugyanakkora (vagy még akár kisebb) lakásba is. Amikor az épített környezethez (bármilyen okból) ilyen negatív a viszonya az ott élő „közösségnek”, az egyértelműen problémának tűnik. Ilyen esetben nehezen várható el, hogy a „helyi közösség” felelősen viszonyuljon az általa használt örökségi értékekhez.

Annál is inkább problematikus ez a kérdés, mert valójában nincs is igazán „helyi közösség”. Legalábbis az utca lakóit nem igazán nevezhetjük ilyen értelemben közösségnek. Szintén az utcát érintő szociológiai felmérésből kiderül, hogy a lakók nagy része nem „ide született”. Az „őseik”, rokonaik nem ide valók. Nem igazán kötődnek a helyhez. Mivel alacsony presztizsű területnek számított, viszonylag olcsón lehetett lakást bérelni erre (régebben). Az önkormányzati bérlakásokban (ez nagyon nagy százaléka az utcának, és főleg a régebbi házaknak) pedig nagyrészt szociálisan rászoruló emberek laktak (laknak ma is).

Az előző részben vázolt, heterotróp, fluid, irány nélküliség ebben az utcában ezeknek az embereknek az életében nyilvánul meg a legmegfoghatóbban. Egyértelműen - szűken (!) értelmezhetően - az egyéni érdekek érvényesülésének szándéka érződik nagyobb léptékben (a beruházások szempontjainak körvonalazódásakor), és kisebb léptékben is (a szociálisan problémásnak mondható emberek esetében, akik pusztán a saját „túlélésükkel” foglalkoznak, egyik napról a másikra). Mindez szintén a széthullott (vagy legalábbis szétartó, heterotróp, elszigetelt individuumokra tagozódott) irány nélküliségnek a megnyilvánulása.

Ezekre a problémákra adható egy lehetséges alkotói válasz

Alkotóként (így építészként is) iránymutató lehet az a kiállítás, amely a világ „kiterjesztettségét”, az eredendő fennálló „rend” érvénytelenségét, egyben következképp az otthontalanságot tudatosan felvállaló, a művészet által egyfajta „autentikus létezésre” törekvő individuumok első átfogó „hivatalos” és dokumentált megnyilvánulását az 1989-ben megrendezett „Magiciens de la terre” címen megnyitott tárlat szellemisége jelenített meg.⁸

A „Magiciens”, a mágusok – beavatottak, akik többek között tudatosságuk, „autentikus létezésük”⁹ révén képesek teremtő módon változásokat előidézni a világban. A kiállítás címe „Magiciens de la terre”, azaz a föld mágusai. A földnek, a „mi világunknak” teremtő

⁸ A „Magiciens de la terre” látogatói előtt nem izmusok, trendek mentén szervezett, tehát lemaradókat és újítókat egyaránt bemutató művészetfilozófiai sorozat egyes darabjai vonultak el, hanem megannyi, egymással diszkrét összefüggésben álló világ, művészetélmény, esztétikai trend került egymás mellé”. (György Péter, Az utópia ígéretéről a heterotrópia bizonytalanságáig Tér és Hely- az esztétikai tapasztalat lehetőségei a globalizáció korában)

⁹ Amikor az egyének felismerik az őket körülvevő rendszer törvényszerűségeit (fluiditás, heterotróp struktúra, stb), majd felismerik saját szerepüket is az összefüggésekben. Amikor egyfajta tudatos „autentikus” létezés választ az individuum eljuthat, az a felelősségvállalás, egy (belső) irányultságot kifejező elköteleződés megéléséig.

képességű felelős és tudatos tagjai. (Nem kiválasztottak, vagy valamilyen felsőbbrendű kasztból valók.)

Ezek után, érdekes megnézni, hogy mit jelenthet a fenti „működési mód” a „magiciens de la terre” kicsit a gyakorlatban, jelen esetben a Gát utcában.

A „Magiciens de la terre” a gyakorlatban

A „Magiciens de la terre” egy „metaforikus kulcs” ami képes általánosan is megmutatni az egyén számára, egy fluid, irányok nélküli világban a harmonikus működés lehetséges útját. Ez a harmonikus működés, az egyéni felelősség felismerésén, a tudatos létezés választásán alapszik (lásd. Heidegger), ahol felismerjük a világban jelenlévő törvényszerűségeket, és felismerjük saját szerepünket az összefüggésekben. Ez egy alapvetően irány nélküli rendszerben mégis képes egyfajta utat kijelölni. A harmonikus működés pedig automatikusan hordozza a helyhez kötődő örökségi értékek védelmét, olyan módon fenntarthatóan, ahogy ez a bizonyos harmónia is fenntarthatóvá válik.

Három példán keresztül mutatom be, hogy a Gát utcában ez pontosan hogy is működik. A következő példákban a tudatosság, a személyes elköteleződés- felelősségvállalás egy civil szervezet (örökségvédelemmel foglalkozó alapítvány) munkájában nyilvánul meg. A kultúrák egymás mellett élése, egyenrangúsága, a saját kultúrában rejlő erőforrások felhasználhatóvá tétele felé tett lépések pedig a három különböző projekt megvalósítása által válnak érzékelhetővé.

Az első példa: „Házról Házra” (környezettudatosság és hagyományőrzés a Gát utcában)

A második példa: „KultúrKör” (Keresztény egyházi év-kör a Gát utcában)

A harmadik példa: A Gát utcai Kaniziusz Szent Péter templom felújítása

„Házról Házra” (környezettudatosság és hagyományőrzés a Gát utcában)

A Gát utcai szociális városrehabilitáció keretén belül megvalósított mini projekt alapvetően néhány, az örökségvédelemmel kapcsolatos probléma (kis léptékű) javítása érdekében jött létre.

Egyértelműen problémának tűnt, hogy az utcában bármilyen felújítást, értékmegőrző intézkedést végzünk, az emberek (ebben az esetben leginkább az ott-lakók) nem érzékelik. Egyszerűen nem foglalkoznak vele, az épített környezet, főként az épített örökség kérdésével nem tudnak mit kezdeni. A megőrzendő értékek számukra gyakorlatilag nem léteznek.

A programban helyi (főként Gát utcai, nagyrészt roma) gyerekekkel és néhány vállalkozó szellemű felnőtt ember segítségével mázas kerámia házszám táblák készültek, helyi védelem alatt álló (főként Gát utcai) házak homlokzatára. (A táblák kihelyezése jelenleg folyamatban van) Ahol megoldható volt, az alkotó a saját házában házszám tábláját készítette el. Az alkotók legtöbbször nagyon büszke volt arra, hogy „jelet” hagy a világban. A házán, az utcájában ki lesz rakva valami, ami az övé. Ő készítette, és szép. Ez a büszkeség már egy jó alap lehet bármilyen felelősségvállalásnak, és megmutathatja a saját „erejét” egy átlagos ember (vagy éppen az átlaghoz képest sok szempontból hátrányos helyzetű – pl. roma

gyerek) számára. A sajátos alkotások, a hely megjelölése elindíthat egy árnyaltabb kapcsolatteremtést az utca és helyi lakói között. A táblák helyi védelem alatt álló épületekre készültek, így az örökségi értékük miatt kiemelt, gazdagabb rétegzettségű hely(helyek) megjelölése, a programban résztvevők, azok ismerősei-rokonai vagy az egyszerű járókelők számára (akik csak véletlenül észreveszik a táblákat) segíthet egy sajátos kapcsolatot kialakítani - a Gát utca sokak számára talán - „rejtőzködő szellemével” .

A második projekt: **„KultúrKör”** (Keresztény egyházi év- kör a Gát utcában)

A program keretében helyi lakókkal (főként gyerekekkel) egy közös egyházi ünnepeket (és a szociális városrehabilitáció kiemelt eseményeit) tartalmazó naptár készült. Minden hónaphoz egy egyedileg megalkotott kollázs tartozik. A kollázsok a Gát utcai templomról, annak részleteiről készített fotók- (előkészített)rajzok, az adott hónaphoz tartozó magyarországi ünnepek- népi hagyományok fotóival, az alkotók saját érzései – gondolatai felhasználásával készültek, kiegészítve az adott hónaphoz tartozó (romapasztorációs misére szánt) bibliai idézetekkel. A kollázsok készítése során (a templom közösségi helyiségében) a gyerekek végignézegették a templom részleteiről készített fotókat, és sokszor teljesen meglepődtek azon, hogy észre sem vettek érdekes, szép részleteket az épületen. (Sokan a helyiek - Gát utcaiak - közül, azt sem tudják, hogy van az utcában egy templom!) A kiválasztott hónaphoz tartozó ünnepek ismertetése is sok meglepetést okozott.

A program gyakorlatilag segítséget nyújt a (Magyarországon is elfogadható) kollektív emlékezésbe való kapcsolódáshoz, a nagyrészt roma (vagy más miatt a társadalom peremére sodródott) emberek számára. Az építészetben is megnyilvánuló kulturális örökség nem kézzel fogható része ez a fajta kollektív emlékezet. A templom épületén keresztül, a keresztény egyházi év-kör rendszerében a „rítus és az ünnep” - mint a kulturális emlékezet elsődleges szervezőformája - jelenik meg.¹⁰ „Az ünnepek és rítusok szabályszerű visszatérése kezeskedik az identitásbiztosító tudás közvetítéséért és továbbörökítéséért, a rituális ismétlés pedig garantálja a csoport tér- és időbeli összetartozását.” (lásd. Assmann) Mindez megnyilvánul a templom épületében (ebben az esetben) a keresztény év-kör ünnepeinek ismétlésén keresztül. A közös naptár készítése - többek között - ebbe a körbe való bekapcsolódásra ad lehetőséget. „A rítusok és mítoszok a valóság értelmét írják körül” (lásd. Assmann), így segíthetnek eligazodni (a dolgot tárgyát meghatározó a problémák gyökerét érintő) heterotróp, fluid világban. Ez elindíthatja az alapjait egy felelősségteljes, akár tudatos létforma felé.

A naptár specialitása, hogy a helyszínen, a Gát utcában található templom részleteiből készült képek felhasználásával jött létre. Ez az összefüggés szintén segíthet speciális kapcsolatot teremteni a Gát utcai templom „szellemével”, sokrétű összefüggés-szövedékével.

A harmadik projekt: A Gát utcai Kanízusz Szent Péter **templom felújítása**

A Gát utca, jelentésekben talán az egyik legsűrűbb helye, maga a templom. A templom kapuzatának (kis léptékű) felújítása, egy jel. Jelzi - többek között - hogy a szakrális tér is (előbb-utóbb) megkapja az őt megillető „helyet” az utcában, felújított (vagy még felújításra váró) házak sorában. Jelzi, hogy itt valami (valakik számára) „fontos dolog van”. Érdeemes

¹⁰ Jan Assmann: A KULTURÁLIS EMLÉKEZET. Írás, emlékezés és politikai identitás a korai magaskultúrákban

esetleg megállni, megnézni. Vagy csak egyszerűen menet közben ránézni, figyelni. Azok pedig, akik rendszeresen járnak a templomba, megtisztelve érzik magukat azáltal, hogy az épület megújul, tisztává, rendezetté válik. Az épület felújítása azonban az előző két projekttel együtt igazán hatásos. A lakók (Gát utcai), érzékeljék saját lakhelyüket, helyezték el magukat- és egymást (Házról-Házra), és ezáltal értsék meg azt is, hogy mit jelent a hétköznapi sorában az ünnep (KultúrKör), mit jelent a lakóházak sorában egy szakrális tér (a felújítás). Maga az épület is magán hordozza az „ünnep és rítus” jelentéstartalmát az épületek viszonyrendszerében, ezáltal – mint a kulturális emlékezet megnyilvánulása „...mindennek az ellentétét és a lehetőségét is felkínáló dimenzióval terjeszti ki a mindennapok világát, ilyenképpen gyógyítva be a létezés mindennapok ejtette csorbáit.” (Assmann) A templom nagyobb léptékű felújításához összefogásra van szükség. Arra, hogy mindenki megtalálja a helyét - szerepét - feladatát ebben a rendszerben. Ilyen módon (nem is feltétlenül a helyi lakók) összefogásának eredményeként létrejöhet nagyobb léptékű értékközpontú felújítás is. A templom jelentősége túlmutat az utcában betöltött szerepén. Ez az örökség nem csak az utcában lakóké, és talán nem is ők azok akik (jelenleg) a legtöbbet tudják tenni érte. Sok esetben ez az épület, ez a „jel” még inkább csak tanítja- segíti őket, hiszen a Gát utca jelenlegi lakosságának egy eléggé nagy része szociálisan hátrányos helyzetűnek mondható. Ebben az esetben nem feltétlenül a helyi közösség feladata, felelőssége egy ilyen érték rendbetétele, helyrehozatala, megőrzése. Sőt, éppen maga a templom az, ami képes esetleg közösséget létrehozni, alakítani, jelenlétével hatni a környezetére, valahogy talán kicsit jobbra tenni azt.

Az építész a fenti példákhoz megfelelően a „magiciens de la terre” szellemisége szerint működhet, a többi ember „mellett”. A fentiekhez hasonló aktivitások, vagy inkább az ilyen aktivitások sorozatai - kis lépésenként ugyan - de létrehozhatnak egy kapcsolatot az épített örökség és az azt használók között. Ez segíthet megérteni az akár rejtőzködő „genius locit”, segíthet feltárni rejtett értékeit, segíthet megtalálni (vagy megalkotni) a sokszereplős heterotróp emberi rendszerek közös igazodási pontjait, és segíthet elindulni egy fenntartható(bb) örökségvédelem irányában.

Mindhárom esetben meghatározó volt az előző részben bemutatott „működési mód”. Ez a működési mód tetten érhető egyrészt a (még ugyan kezdetleges, de) „hálózatos” működésben, ahogy az első alkalom után az emberek szóltak ismerőseiknek is, és hívták őket is a következő eseményre. (Anélkül, hogy külön kértük volna őket erre.), másrészt a „magiciens” attitűd nyilvánult meg abban is, ahogy átlagemberek (a lakók) alkotókká, a környezetüket alakítani képes (nem klasszikusan értelmezett) „művészekké” váltak. Mind a három projekt viszonylag kis költségvetésű, így benne van a lehetőség, hogy akár folytatni is lehessen. A figyelemfelhívás, tudatformálás mellett egy (akármilyen kis) lépés, amihez lehet kapcsolódni, amit lehet folytatni. Végül a kis lépések összegződhetnek, vagy (átvitt értelemben) „kiterjedhetnek” és érzékelhető változást idézhetnek elő a vizsgált problémák tekintetében is.

1. sz. melléklet: „műemléki értékek” a Gát utcában

Riegl csoportosításában elkülöníti a szándékolt és az akaratlan műemlékeket. Ezen túlmenően megkülönbözteti a műalkotás (ebben az esetben az épületek) művészeti, történelmi és régiség értékét is. A Gát utca jól reprezentálja gyakorlatilag az összes csoportot.

Elsőként egy eléggé speciális csoport következik, a szándékolt „műemlékek” csoportja. Kisebb áttételekkel gyakorlatilag szándékolt „műemlék” kategóriába sorolható a Gát utcai József Attila emlékhely kiállításának művészi megformálása. (Tehát itt a most készült „kortárs” kiállítás a lényeg, és ebben az értelemben nem az épület, az ami ezt az örökségi értéket hordozza). A tervezők (a megbízó, tulajdonos, szponzor, stb) azzal a céllal hozták létre, hogy kifejezzék tiszteletüket József Attila iránt, hogy életben tartsák emlékét a köztudatban, és ismereteket adjanak át az oda látogatók számára.

Az épület egyszerre bír művészeti értékkel (bár ez talán a legkevésbé meghatározó), régiség értékkel (kora miatt), és speciális történelmi értékkel, mint az adott kor egy tipikus lenyomata, azzal a specialitással, hogy József Attila éppen itt született egykor. Ennek a specialitásnak (valamint kisebb mértékben a művészeti és a régiség értéke) következtében az épület (Gát u. 3.), jogszabályokkal védett műemléki státuszt kapott.

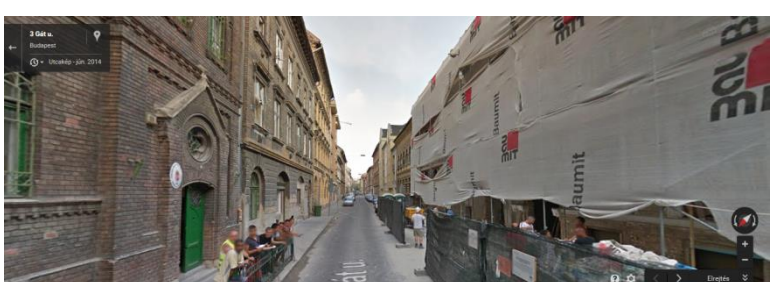

Művészeti érték szempontjából, talán a szemben álló (Gát utca 2. sz.) Kanízus Szent Péter templom a leginkább figyelemreméltó örökség az utcában. Tömegaránya, homlokzati kialakítása, faragott köelemei, belső arányai, részletképzése (üvegablakok, oszlopfők, stb), az egész épülettel együtt tervezett berendezései (padok, oltárok, szobrok, stb) komoly esztétikai értékkel bírnak. Természetesen ebben az esetben sem elhanyagolható az épület történelmi értéke (mint a kor templomépítészetének jellegzetes lenyomata, valamint a környék életében fontos szerepet játszó középület sorsának alakulása folytán) továbbá természetesen itt is beszélhetünk régiség értékről is. Kiemelkedő értékei miatt a templom egésze kerületi védelem alatt áll.

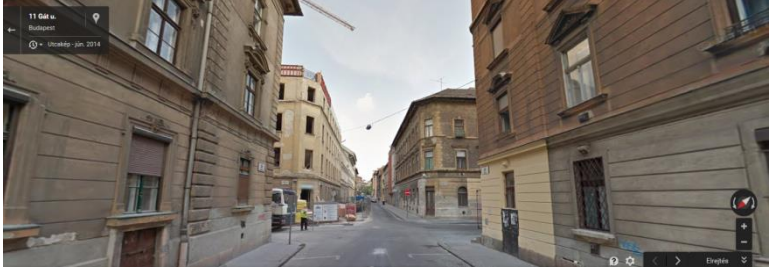

Ha egyenként vizsgáljuk az utca épületeit, általánosan megállapítható, hogy pl. a templomhoz képest a művészi-esztétikai értékük elmarad, mégis talán így is említésre méltó, hogy kiegyensúlyozott homlokzatrendszerük, egy-egy épületplasztikájuk, gondosan megformált, szépen kialakított régi nagy kapuzatuk, finom ablakmegoldásaik, vagy éppen egy-egy lépcsőház (arányaival, díszes vaskorlátáival) jelentős értéket képvisel. Történelmi értékük is inkább tipikusságukban rejlik, régiségértékük pedig egyszerűen korukból ered. Többek között ezek alapján az értékek alapján, az utcában nagyon sok a kerületileg védett homlokzat.

Ezek az épületek azonban talán nem is egyenként vizsgálva, hanem „mint egység”, mint egységes utcakép hordozzák a legtöbb értéket. Egyben kezelve az utca régebbi épületekből álló rétege kiemelkedően harmonikus egységes megjelenést ad. Ez az üzenet, amit a házak egykori lakói életének lenyomatán túl a város fejlődésének, alakulásának történetéből is értelmezhető módon (mint történelmi érték) magán hordoz a terület.

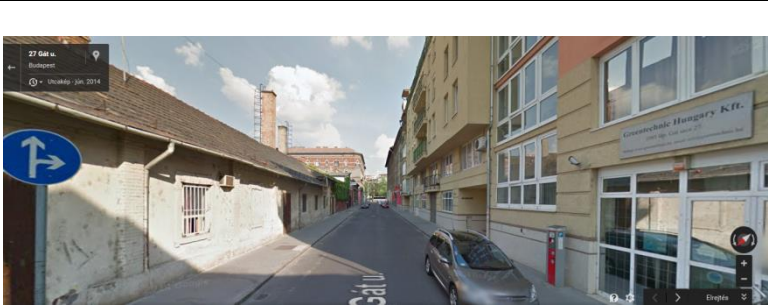
A fent felsorolt értékek felfogása-érzékelése nagyban függ az adott ember műveltségétől, kultúrájától, személyiségétől. Ahogy Riegl írja, a régiségérték az, ami a leginkább független a társadalomhoz kötődő kulturális rétegektől (műveltség, stb), és a leginkább érzékelhető (egyben képes valamiféle „üzenetet” közvetíteni) az átlag ember számára.

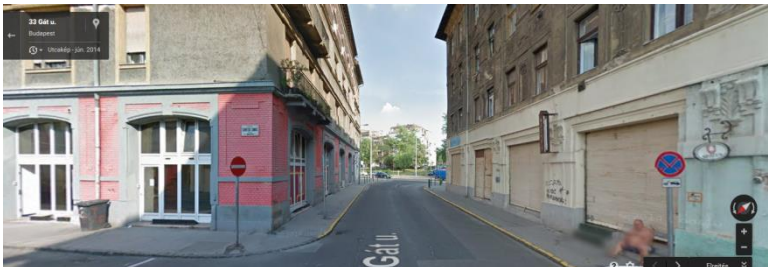
2. sz. melléklet „Metszetek”

<p>1.</p>	<p>Gát utca 2. (1904) Kanízus Szent Péter Templom. Helyi védett épület. Kopt, evangélikus és római katolikus miséket tartanak benne. Az újonnan megalakított romapasztorációs közp. Szemben eklektikus lakóház.</p>	
<p>Gát u. 2. A templom az egyik legsűrűbb jelentéstartalommal bíró épület az utcában. Jelentősége, hatása, messze túlmutat az utca keretein. Jelenléte megteremti a szűkebb (és tágabb) környezetében a tér és idő „duális felosztását”, a szent és a profán vonatkozásokat. A rítus, az ünnep és a hétköznapok szétválását. Egy fókuszpont. Gondolatok, hitek, akaratok szándékok, és sok-sok ember története sűrűsödik benne, kötődik hozzá. Egy egykori közösség, egy szándék megnyilvánulása. Ma - első látásra - ennek már leginkább csak az élettelen lenyomata található az utcában (az épület szépségében, művészi részleteiben, tekintélyt parancsoló méreteiben), viszont a látszat ellenére a hely még „él”. És magában hordja az őt létrehozó minőségek bizonyos vonatkozásait. Ha az őt létrehozó közösség már (bizonyos értelemben) nem is létezik, mégis a „hely” (a felszentelt hely) - a „hely szelleme” - továbbra is hordozza az őt létrehozó: „a közösség” képét. Ez ma - különös módon - leginkább egyfajta közösségteremtési képességben nyilvánul meg.</p>		
<p>2.</p>	<p>Gát utca 4 Iskola (1904) A Gát utcai templommal egyszerre épült. Fővárosi védett épület</p> <p>Gát u. 3 (1891) Műemlék József Attila szülőháza, A József Attila emlékhely itt található.</p>	
<p>Gát u. 4. Az iskola. Egykori rendház, ami később hitoktatói otthonként működött. Ma problémás, beteg gyerekek iskolája. Ilyen formában a társadalom „gondoskodó” aspektusának megnyilvánulása, ha nem is a „tudásnak”, de legalább egyfajta fejlődésnek a szimbóluma. Szemben vele a Gát utca 3. (Épp most érte el a szociális városrehabilitáció felújítási programja. A képen ez látható.) József Attila szülőháza, itt található a József Attila emlékhely. Az emlékezés helye. Egy kultusz hely. A ház, József Attila révén: a születés, az eszmélés helye. (Erre épül a kiállítás tematikája.) Azok számára, akik a kultúrának ezzel az irodalmi rétegével kapcsolatban állnak, a hely (a Gát utca) szelleme, ezen a ponton különleges gazdagságot kínál. József Attila zsenialitásán keresztül hihetetlen dimenziók nyíltak meg számunkra. A világ „kitágul” szellemével összekapcsolódva, és a születésén keresztül – ahogy az Április 11-ben írja – „érkezésével” besűrűsödik, itt a Gát utcában...a „Pesti csatakos külvárosban....”</p> <p>„A talló kalászeit hányva/S a verebek közé belesvén/Nagy szél kapott föl egyszer engem Hirtelen, áprilisi estén.” „...Vitt falvan, földeken keresztül/Meghempergetett jó sárosra/ Cibálva és kacagva vitt egy/Pesti, csatakos külvárosba...”</p>		
<p>3.</p>	<p>Gát utca 12. 1990-es évek Újabb beépítés, lakóház. Szemben szintén új beépítés.</p>	

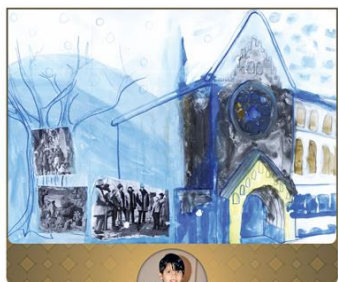
<p>Földszinteken (a szabályozási terveknek megfelelően) üzletek, kisebb belmagasság, nagyobb ép. mag > több szint</p>	
<p>Mindkét szemben lévő épület a '90-es évek egyszerű, visszafogott beépítése. A szabályozási terv igyekezett tiszteletben tartani az utca léptékét, karakterét. Ezek az új épületek nem sokkal magasabbak a környező házaknál, tömegalakításuk, színezésük nem akar túl sokat mondani...Szinte tisztelettartó. Mégis. Az egész utcában (egyelőre még) domináns egykori, jellemzően munkás (!) bérlakások egységes szövetében valami sivárságot hordoznak. Nyomott belmagasságaik (főként pedig nyomott földszintjük), (túl) egyszerű nyílászárók, stb valahogy alapvetően nem az „Emberről” szólnak. Praktikum, a szabályok betartása (néha kijátszása), és pénz (spórolás). Persze az emberek belakják ezeket a helyeket is. Beépül a hely (a Gát utca) szellemébe...de kérdés, mit tesz hozzá ahhoz.</p>	
<p>4. Gát utca 14. (1880) Kerületi védett homlokzat historizáló lakóház. Fsz + 1 emelet. Önk. bérlakás Szemben újabb beépítés ('90-es évek), Földszinten (a szabályozási terveknek megfelelően) üzlet</p>	
<p>Itt az előbb leírt régi szövet egyszerű igényessége és új ('90-es évek) beépítésében érezhető valamiféle „relatív silányság” még direkterben egymásnak feszül, a szembenállás által.</p>	
<p>5. Gát u. 16. (1890) Eklektikus bérház fszt +2 em. Helyi védett homlokzat Szemben szintén eklektikus bérház: Fsz+3 szint.</p>	
<p>A két - egyébként egyáltalán nem különleges- nagyjából egykorú régi épület, még így, leromlott állapotban is hordoz valamilyen harmóniát. Talán azért is, mert az egész utcában domináns (egyelőre) ez a fajta egységes egyszerű tömeg és homlokzatképzés. És egészen egyszerűen érződik, hogy valamiképp ezek a hézak is a nagy egység részei. Ez valami miatt megnyugtató, és harmonikus érzéseket vált ki (nem feltétlenül tudatosan). Sajnos az épületek mai állapota, a jelenleg benne lakó emberek életének lenyomatából ráakódott rétegek egyáltalán nem ilyen harmónikusak. Mégis. Az épületek saját karakteréből származó jellemzői valahogy erősebbnek maradandóbbnak tűnnek a változó zűrzavaros (jelenlegi) felszíni rétegeknél.</p>	
<p>6. Gát u. 20. (1894) Helyi védett homlokzat, a szoc.városrehab. keretében megújul. fszt + 2 szint, belső traktusok bontva, Szemben</p>	

<p>eklektikus lakóház, fszt. rendőrörs kialakítva</p>	
<p>A Gát utca 20, helyi védett homlokzatú önkormányzati tulajdonú bérház. A Gát utca 3-al (József Attila szülőháza) együtt, ezt az épületet is mostanra érte el a rehabilitációs program. A homlokzat felújításával, a lakások korszerű, igényesebb kialakításával, belső traktusok bontásával (ezáltal más tömb belső udvarával összefüggő nagy közös zöldfelület jön létre), igényes szociális bérlakások épülnek.</p> <p>Szemben vele egy rendőrörs létesült. A hely a „hatalom” helye. A hatalom – ha kell – erőszakos megnyilvánulásának képviselői . A rendőrörs azért települt erre a helyre (néhány évvel ezelőtt9, mert a környék, különösen pedig a Gát utca közbiztonsága kritikus állapotba került. (Gyakoriak voltak a rablások, a problémák erőszakos kezelése, pár éve az utcán még gyilkosság is történt). A ház a rendőrség által, a Gát utcának ezt az „erőszakos” (vad) aspektusát képviseli, egyben szimbolizál egyfajta fennálló rendet is.</p>	
<p>7. Gát 22. (1895) Helyi védett homlokzat Fsz + 2 szint, önk. bérlakások található benne Szemben új beépítés, fszt. + 1, szintén régebbi épület</p>	
<p>Az utca régebbi (nagyjából egy időben kialakult) egységes rétegét erősítő két egyszerű épület. Nem feltétlenül saját maguk miatt (bár önmagukban nézve is hordoznak értékeket) hanem leginkább az utca egységes harmóniája miatt jelentősek (még ha nem is annyira egységesek mint a Gát utca 16. esetén volt). A mai rétegek hordozzák a már igénytelenségig egyszerű praktikumot. Viszont a ház eredeti karaktere még mindig erősebb (és vélhetően maradandóbb is ezeknél)</p>	
<p>8. Gát u 24. (1895) Helyi védett homlokzat Fsz + 2 szint, önk. bérlakások található benne (több elhagyott üresen álló) Szemben szintén eklektikus bérház. Fsz + 1 szint, önk bérlakásokkal</p>	
<p>A korábban már ismertetett régi és új közötti feszültség itt is érezhető. Mégsem olyan kiélezetten mint a korábbi példákban. Talán a fszt + 1 emeletes régi ház párkánymagasságához való igazodás meglepő „önmérsékletének” gesztusa sokat segít a helyzeten.</p>	
<p>9. Gát u 24. (1895) Helyi védett homlokzat Fsz + 2 szint, önk. bérlakások található benne</p>	

<p>(több elhagyott üresen álló) Szemben szintén eklektikus bérház. Fsz + 1 szint, önk bérlakásokkal</p>	
<p>A korábban ismertettekhez hasonlóan, a két szemben lévő régi épület arósítja az utca egységének harmóniáját. Annyiban különbözik a Gát út. 24. a többitől, hogy itt már nagyon feltűnőek a „pusztulás” (valamin elmúlásának, a „felejtésnek”) jelei. Befalazott ablakok, lehullott vakolat, és a kicserélt nagy kapu silány egyszerű praktikuma, már valami egészen másról szól mint az utca (egyelőre még érezhető) egységes - sok szempontból igényes és humánus - karaktere.</p>	
<p>10. Gát utca 28. (1895) Helyi védett homlokzat önkormányzati rossz minőségű bérlakásokkal Gát utca 25. Hasonlóan a 28-hoz. A Kék Pont drogzonzultációs központ működik benne</p>	
<p>A korábban ismertett régebbi épületekből álló egység erősítői ezek a házak is. A Gát utca 25 viszont ismét egy különleges réteggel járul hozzá az utca összetett „szelleméhez”. Ebben az épületben működik a Kék Pont drogzonzultációs központ. Ez a fajta jelenlét egyfelől kifejezi az utca lakó veszélyeztettségének tényét, másfelől a társadalom speciális „gondoskodó” – humánus attitűdjének megnyilvánulása is. Nagyon emberi. Mind a társadalom peremére sodródott (korábban a Gát utcában is szörnyű körülmények között lakó) emberek menekülése kilátástalannak tűnő helyzetükből, vágyuk „valami jobb iránt”, és gyengeségük vágyaik megvalósításához (<drogok használói), mind (más) az emberek megértő és (sokszor) erőt – reményt adó odafigyelése, gondoskodása. Ez jelen van ebben az utcában, hozzátartozik ezen a helyen a „genius loci” varázslatos erejéhez. Mert bizony a hely le is húzhat. Az a bizonyos „szellem” nem csak jó és segítőkész lehet. Az utcát átítatják a félresiklott életek kétségbeesett vagy éppen eltompult gesztusai, de van olyan is ami ezen változtani akar (és néha tud is). Ez a ház sűrítve hordozza ezeket a minőségeket. (Többek között hátrányos helyzetű lakói és ennek a szervezetnek a jelenléte által)...És hogy ilyenkor mi a helyzet az épített örökséggel...hát az nagy kérdés. Mindenesetre azt szociológusok kimutatták, hogy a leromlott – igénytelen, nem humánus lakókörnyezetekben sokkal nagyobb eséllyel alakulnak ki deviáns viselkedési formák. Aztán meg persze, maga a viselkedés is hat a környezetre....és itt elindulhat az oda-vissza hatásokból egy spirál....(akár fölfelé is)</p>	
<p>11. Gát utca 30. (1932) Saroktelken, zárt soros beépítésben álló belső udvar köré szervezett, kerítésekkel összekapcsolt, tagolt tömegű üzemi épület, Egyértelműen fejlesztési lehetőség. Szemben új beépítés (iroda)</p>	
<p>A régi és az új közötti feszültség itt sajátosan jelenik meg. Az új épület igénytelen</p>	

	<p>nyílászárómegoldásai, részletképzése, vele szemben a régi épület bájos belső udvara, elvarázsolt – vidékies arányai stb elgondolkodtatnak egy ideig, viszont a város- az utca karakterét, és a beruházói érdeklődést figyelembe véve, ez a régi épület egyértelműen vitathatatlanul bontásra ítélt. A fejlődés mindig együttjár valaminek (akár értéknek is) a pusztulásával. Ez tény. Viszont ami helyette születik, még lehet akár jó is (a sok lehangoló példával ellentétben). Ha valahol helyet kell találnunk a ma építészetének, akkor az utcában itt még talán a legkevesebb az áldozat.</p>	
<p>12.</p>	<p>Gát utca 32 (1900 körül) Az udvar három oldalán földszintes, illetve egyemeletes ipari épületek, Szemben: Gát utca 31 (1897) Zártsoros beépítésben álló, szabálytalan alaprajzú belső udvar köré szervezett, három emeletes, 8 tengelyes, szecessziós-art decó homlokzatú, nyereg-, illetve félnyeregvetős, cseréppel fedett lakóház a földszinten üzletekkel.</p>	
<p>A fentiekhez hasonló, bontható kis épület, fejleszthető terület.</p>		
<p>13.</p>	<p>Gát utca 34 (1900 körül) Saroktelken, zártsorú beépítésben álló, belső udvar köré szervezett, egyszintes, az udvar felől tagolt tömegű lakóház Gát utca 33 (1897) Saroktelken, belső udvar köré szervezett, háromemeletes, a sarkon kontyolt, egyébként nyeregvetős, cseréppel fedett, art decó lakóház a földszinten üzletekkel.</p>	
<p>A fentiekhez hasonló szituáció. Egyértelműen fejleszthető terület, viszont itt nem kapcsolódik hozzá a szomszéd új épület karakteréből származó „elbizonytalanodás” (az a kérdés, hogy ez az „új” mitől lenne majd jobb”...) Itt a nagy léptékű (alapvető karaktere szerint) harmonikus, régi városi épület „hívja meg” az új beépítést...és ítéli pusztulásra a minden bája ellenére, kicsi és gyakorlatilag jellegtelen vidékies épületecskét.</p>		
<p>14.</p>	<p>Gát utca 36. (1904) Lakóház üzlettel Saroktelken, zártsoros beépítésben álló, téglány alaprajzú belső udvar köré szervezett, alapincézett, háromemeletes, a földszinten (festett sötét) és a 3. emeleten téglaburkolatos (vörös+sárga), amúgy vakolt felületű, historizáló jellegű, szecessziós elemekkel gazdagított lakóház üzletekkel.</p>	
<p>Az utca egységes régi épületekből álló karakterét, harmóniáját erősítő példák. Az utca jelenlegi helyzete nyomokat hagyott rajta, de talán ezekben az esetekben is az épület eredeti karaktere, erősebb lehet ezeknél a felszínes disszonanciáknál....Addig legalábbis, amíg el nem bontják. A Gát utca 36 - még ma is - gyönyörű szecessziós épülete pl: veszélyben van. A telek eléggé nagy komolyabb beépítések létrehozásához. Ilyen beruházások tervezésénél pedig sajnos szinte egyáltalán nem szempont az utca karakterének megóvása, régi házakban rejlő lehetőségek (sokszor persze költséges) kiaknázása.</p>		

3. sz. melléklet, Képek a naptárból

Január

Február

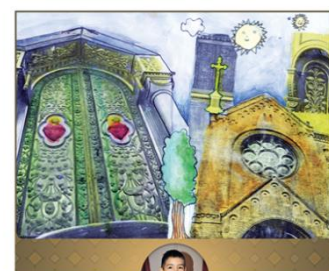
Március

Április

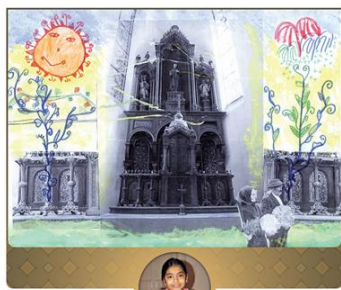
Május

Június

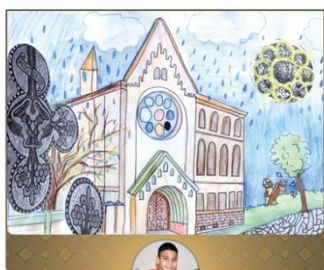
Július

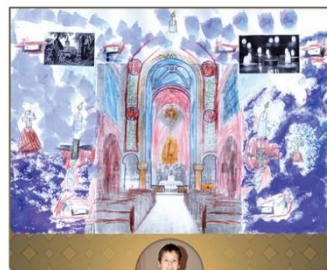
Augusztus

Szeptember

Október

November

December

4. sz. melléklet, a házszámtáblákról,

az adott épületek rövid leírásával és az alkotók fotójával készített kiadvány részletei

Tábla Gát utca 4.

Tábla művésze

Gát utca 4.
1903. - építész: Barkócs Mihály - építész: Hoffbauer Antal, kerületi védett homlokzat

Herczeg Klára

Sík terepen, két utca által határolt saroktelken, jobbról zártsoros beépítésben álló, tagolt, ösözetett fölsővel, haszántörvényes templom, 3 szintes, rízeltes iskola-épület és az udvar felől készíntes toldalékszárnyával egybekapcsolt neoreomán stílusú épületegyüttes. A templom és az iskola teljes homlokzókölhála kirkertörtyű burkolatos, a toldalékszárnyé vakolt. Az előbbi két épületezert mustrádrészes osztópárkány, könyvtárpárkány és főpárkányzat fogja össze. A templom főhomlokzatán billetes kapu nyílik, fölötté rócsablakkal. Az iskola szegmensíves főbejárata a rízaliban áll. Az ahó és a legfelő szint alhákal szegmensíves, a középő szinté egyenes záródóú.

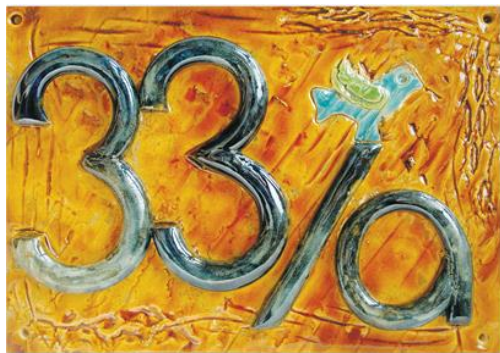
Tábla Gát utca 8.

Tábla művésze

Gát utca 8.
1890-es évek - kerületi védett homlokzat

Varga László

Sík terepen, zártsoros beépítésben álló, téglány alaprajzú, belsőudvaros, 3 szintes + tetőemeletes, alul 4 tengelyes, fölül 6 tengelyes, ebből nyeregtetőú, hátul félnyeregtetőú, cserepelt fedett historióú stílusú társadályú épület. A homlokzate alsósztrépa lábazatszerőben képzett, osztópárkány valósítja el az emeletű, gyémekkel alá támasztott főpárkányzat zárja le. Az alsónyílások félkörívűek és szegmensívesen záródnak. Az emeleti ablakok egyenes záródóúak, szögkeretek, gyamos könyvtárpárkányal, köztöben gyamos szemlézőpárkányal, legfelőli záróvakolatos szemlézőpárkányal. Az alsószint falfelelete vakolatúú, a fűdőszinté kirkertörtyűal burkolt. A kapualj két szakasos, síkmennyeztes. A kapualj és a lépcsőháza járofeleleté terrazzóval burkolók. Lépcsőháza vakorlópála betétes. Udvari homlokzate függőlyőúú, vakorlópála betétes.

Tábla Tüzeltő utca 33/a.

Tábla művésze

Tüzeltő utca 33/a.
1896-1898. - építész: Szemeréay Adalárd, kerületi védett homlokzat

Lakatos Lajos János

Zártsoros beépítésben álló, földszint + kitérőemeletes, téglány alaprajzú, Műtársuro, Tüzeltő utcai homlokzatán álló, Viala utcai homlokzatán teretközérmennyeztes, saroktengelyes lakóház historióú homlokzattal. A városközrm földszintet félkörívűs záródóúú nyílás és kapu tagozók. Az ahó emeleten egyeneszáródóú, könyvtáryú alsóak ablakok háromszögű szemlézőpárkányal, fűgalyú dísző szemlézőfűgalyú elemek táblás melvédők domborműves díszölésű. A másodikon, külsősztrépa osztopály, könyvtáryú, félkörívűs alsóak. A középő terepelyben az emeletiken kirkablakok. Ríztagyműves főpárkány. A sálóú terepelyket és a saroktengelyét ítemek tagozók. A saroktengelyen páncatagos melvédő nyíterkélyek.

Tábla Lenhossék utca 7.

Tábla művésze

Lenhossék utca 7.
1895. - építész: Dr. Nagy László, kerületi védett homlokzat

Bodai Karina Éva
Lakatos Gabriella

Sík terepen, két utca által határolt saroktelken, zártsoros beépítésben álló, U alaprajzú, a szomszéd telékekkel egybekapcsolt belsőudvaros, 4 szintes, a Lenhossék utca felől 7 tengelyes, a Gát utca felől 9 tengelyes, terepely szelvényben lemezszett sarokkal (7 + 1 + 9 osztóúdan), nyereg, illetve félnyeregtetőú, cserepelt fedett klasszicizáló stílusú társadályú. A színteket alul osztópárkány, fölül könyvtáryú osztópárkány valósítja el. A színteket teljes főpárkányzat zárja le. Valamennyi nyílása egy kivételöl ehéktíve egyenes záródóúak. Az emeletiken szögkeretek. A sarokot egy-egy terepelyzölésőben pilaszterek emelik ki. Az alsószint lábazatszerőben képzett, falvakos. A kapualj és a lépcsőháza egybekapcsolt, falpilléres tagolódó, síkmennyeztes. A lépcsőháza betétes vakorlópála, az udvari homlokzate függőlyőúú, pilács vakorlópála.

Irodalomjegyzék

- László Miklós: A József Attila Terv projekt területének szociológiai vizsgálata Zárótanulmány (2012)
- Budapest Főváros IX. ker. Ferencváros Önkormányzata IVS. 2009.
- Jan Assmann: A KULTURÁLIS EMLÉKEZET Írás, emlékezés és politikai identitás a korai magaskultúrákban
- Jankó Ferenc: A hely szelleme, a településimage és településmarketing. Tér és Társadalom 16. évf. 2002/4. 39-62. p./
- Körner Zsuzsa: Városias Beépítési Formák Bérház és Lakástípusok, 2010. TERC (131. o. – 138.)
- Karták Könyve
- Kulturális Örökségvédelmi Hivatal Pesti műemléki topográfiai adatbázis
- Kulturális örökségvédelmi stratégia A Kulturális Örökségvédelmi Hivatal szakmai javaslata Munkanyag (2011. október)
- Alois Riegl, A modern műemlékkultusz lényege és kialakulása
- Jan Bialostocki, Régi és új a művészettörténetben
- ICOMOS: Örökségünk Jövője Jövőnk Öröksége című konferenciasorozat eredményeit összefoglaló dokumentum
- Román András, 487 bekezdés, 617 kép a műemlékvédelemről
- Horler Miklós, A Műemlékvédelmi szemlélet alakulása a Velencei Cartától napjainkig (1995)
- A Műemlékvédelem táguló körei (OMVH kiállítási katalógus 2000)
- A Példa ereje Budapesten, Európa Nostra díjas Budapesti építészeti munkák
- Fekete Ilona, Műemlékvédelem és örökség Magyarországon... Világosság 2005/6. A kulturális örökség kutatása
- Lányi András, Morális klímaváltozás (Magyar Tudomány 2013)
- György Péter, Az utópia ígéretéről a heterotópia bizonytalanságáig Tér és Hely
- az esztétikai tapasztalat lehetőségei a globalizáció korában
- Rorty Richard, Pragmatizmus, pluralizmus és posztmodernizmus (2003)
- Werner Kroh, Egy ökológiai etika alapjai és perspektívái
- A jövő iránt érzett felelősség, mint a teológia kihívása
- Retour sur les enjeux et la postérité des "Magiciens de la Terre" (2013)
- <http://magiciensdelaterre.fr//home.php>
- http://mapire.eu/hu/map/HU_BFL_XV_16_e_251_104/?zoom=17&lat=47.47774&lon=19.07775